

EESSÕNA

Soolise võrdõiguslikkuse edendamine on oluline nii demokraatia, sotsiaalse õigluse kui ühiskonna jätkusuutliku arengu seisukohalt. See on pikaajaline, aga sihikindel ja eesmärgipärane liikumine sooliselt tasakaalustatuma ühiskonna poole, kus poisid ja tüdrukud saavad kasvada ja areneda, tehes eelarvamustest ja soostereotüüpidest vabu valikuid vastavalt oma isiklikele võimetele ja huvidele.

Eesti on soolise võrdõiguslikkuse mõttes Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas mahajäänumaid nii haridus- kui ka töövaldkonna näitajate poolest. Meil on suurim sooline lõhe kolmanda taseme hariduses, haridusvalikute soolises jagunemises, suur on ka tööturu segregatsioon ja palgalõhe. Kõik see pidurdab sotsiaal-majanduslikku arengut ning iseloomustab Eestit aeglaselt moderniseeruva ja sooliselt kihistunud ühiskonnana.

Soolise võrdõiguslikkuse saavutamise eesmärgiks hariduses on tütarlaste ja poiste võrdse(ma)d võimalused ja võrdse(ma)d haridustulemused ning peale hariduse omandamist võrdne staatus, mis ilmneks võrdsetes karjäärivõimalustes, osaluses, õigustes, vastutuses, kohustustes ja kasutada olevates ressurssides.

Alates aastast 2008 on Eesti Naisteühenduste Ümarlaua üheks prioriteediks olnud selle eesmärgi toetamine ning soolise võrdõiguslikkuse põhimõtte integreerimine hariduse valdkonda. Lähtutud on arusaamast, et lasteaiad, koolid ja kutsekoolid on nendeks ühiskonna institutsioonideks, kus teadlikult saab suunata laste ja noorte väärtushinnangu ja hoiakute kujunemist, anda teadmisi inimõigustest ning vähendada aegunud soostereotüüpide piiravat mõju nii indiviidi kui kogu ühiskonna arengule.

Sooline võrdõiguslikkus on alusväärtusena lülitatud Põhikooli ja gümnaasiumiseadusesse, Põhikooli riiklikku õppekavasse ja Gümnaasiumi riiklikku õppekavasse. Paraku sõltub nii selle väärtuse silmaspidamine koolielus kui soolise võrdõiguslikkuse seaduses sätestatud normide täitmine õpetajate ja haridustöötajate teadlikkusest, hoiakutest ja oskustest ning vajalike teadmiste ja juhendmaterjalide kättesaadavusest.

Eesti Naisteühenduste Ümarlaud koos oma liikmesorganisatsioonide – Eesti Naisuurimus- ja teabekeskuse ja Eesti Lasteaednike Liiduga – on projektipõhiselt koostanud mitmeid juhendmaterjale soolise võrdõiguslikkuse teema teadvustamiseks alus- ja põhihariduse õpetajate seas ja viinud läbi selleteemalisi koolitusi.

Koostöös Eesti Lasteaednike Liiduga on näiteks õpetajatele koostatud soovitusel soolise võrdõiguslikkuse alaseks tööks lasteaedades. 2009. aastal üllitas ENÜ Sihtasutus käsiraamatu haridustöötajatele "Vabaks vanadest mõttemallidest. Juhiseid soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamiseks lasteaedades ja koolides", seejärel 2012. aastal käsiraamatu "Ärka, märka, tegutse. Käsiraamat soolise võrdõiguslikkuse seaduse normide täitmiseks ja sugupoolte aspekti arvestamiseks üldhariduskoolide õppe- ja kasvatustöös".

Lisaks on keskendutud põhikooli ja gümnaasiumi ühiskonnaõpetuse võimalustele ja õpetajate põhjalikule teavitamisele soolisest ja perevägivallast.

Aastail 2010–2012 viis ENÜ koostöös Tallinna Ülikooli Kasvatusteaduste Instituudiga ellu kaks haridusteemalist projekti, mida rahastas Euroopa Sotsiaalfond. Projekti "Kas õpilased või poisid ja tüdrukud?"

Uurimus Eesti õpetajate ja haridustöötajate valmisolekust sootundlikuks õpetamiseks ja kasvatamiseks" raames viidi läbi 200 õpetaja küsitlus ja süvaintervjuud haridustegelastega, mille kokkuvõttena valmis samanimeline artiklikogumik.

ENÜ koordineeritud projekti "SIHT. Sooaspekti Integreerimine õpetajaHaridusse ja Täienduskoolitusse" raames uurisid Tartu ja Tallinna ülikooli kasvatusteaduskondade ning Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskuse töötajad, kuidas Eesti alus- ja kutsehariduse õpetajad ning õpetajahariduse õppejõud mõtestavad soolisust ja soolist võrdõiguslikkust haridusvaldkonnas, millised on nende hoiakud, teadmised ning valmisolek õppe- ja kasvatustöös sooaspekti arvesse võtta ja kuidas nad kavatsevad soolist võrdõiguslikkust edendada. Alushariduse õpetajate seisukohad selgitati välja ankeetküsitlusega, kutsehariduse õpetajate ja õpetajahariduse õppejõududega viidi läbi süvaintervjuud. Õpilaste küsitlusega selgitati, kuidas soostereotüübid mõjutavad tüdrukute ja poiste taju ja tõlgendusi kooli argielust ja soosuhetest, nende sooidentiteedist, aga ka analüüsisioskust.

Peatähelepanu oli pööratud nendele teadmislünkadele ja hoiakutele, mis võivad kujuneda takistuseks järgmise põlvkonna paindlikumatele rolli- ja erialavalikutele ning toimetulekule kiiresti muutuvmas maailmas. Seetõttu on ka kogumiku artiklitest võimalik välja lugeda neid soolisi stereotüüpe ja stereotüüpeid soorolliootusi, mida on vaja silmas pidada edasises õpetajahariduses, muutmaks senist nn soopimedat haridus- ja koolitegelikkust sooteadlikumaks.

Kuigi sooline võrdõiguslikkus on tunnustatud imperatiivseks kõigis Eesti jaoks siduvates rahvusvahelistes dokumentides, tekib uuringute tulemusi üldistades mulje, et Eestis on alles lahendamata põhiküsimuseks seegi, kas süvendada olemasolevat soolist segregatsiooni ja soogruppide vastandusi veelgi või pakkuda mõlemale soogrupile selliseid oskusi ja omadusi, millest neil praegu, rääkimata tulevikust, puudu jääb – tütarlastele enesekindlust, riskijulgust, ettevõtlikkust ja tehnikahuvi ning poistele oskusi, mida on vaja suhtlemiseks, läbirääkimiseks, teistega arvestamiseks, vägivalda vältimiseks jms. Kuigi kõik rahvusvahelised suundumused toetavad viimast varianti.

ENÜ ja projektipartnerid loodavad, et artiklikogumikus avaldatu ärgitab nii akadeemilist arutelu kui edasist teemakohast teadmusloomet.

Projekti "SIHT – Sooaspekti Integreerimine õpetaja Haridusse ja Täiendkoolitusse" rahastati Norra finantsmehhanismi 2009–2014 soolise võrdõiguslikkuse ning töö- ja pereelu tasakaalu programmist. Projekti juhtis Eesti Naisteühenduste Ümarlaua Sihtasutus, partneriteks olid Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus, Eesti Lasteaednike Liit ja KUN keskus Norrast.